

**A VEGYIPAR ÉS ALÁGAZATAINAK
FOGLALKOZTATÁSI PROBLÉMÁI,
A MUNKAERŐPIACI HELYZET VÁRHATÓ
ALAKULÁSA**

Készítette:

Tóth Mihály
a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottság által
jóváhagyott kérdőíves adatfelvétel alapján

- 2005. november -

TARTALOM

	Oldal
Főbb megállapítások összefoglalása	2
I. Bevezető	
1. Az adatgyűjtés célja	6
2. Az adatgyűjtés főbb jellemzői	6
3. A minta bemutatása	7
II. Reál- és pénzügyi folyamatok	
1. Kapacitás-kihasználtság	9
2. A kapacitás-kihasználatlanság okai	11
3. Beruházási kapacitásbővítési tervek	13
4. A rendelésállomány alakulása	16
5. A nettó árbevétel alakulása	18
6. A magyar gazdaság helyzetének megítélése és jövőbeli alakulására vonatkozó várakozások	20
III. A munkaerőhelyzet alakulása	
1. A munkaerőmozgások egyenlege a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó gazdálkodó szervezetek szintjén	22
2. Költségkímélő foglalkoztatási formák	23
3. A főbb munkaerőpiaci mozgások ágazati, alágazati szintű elemzése	26
4. A munkaerőpiaci folyamatok vállalati létszám-nagyság szerinti elemzése	27
5. Vállalati szintű létszámgazdálkodás tulajdoni hányad szerinti bontásban	28
IV. Vállalati munkaerőgazdálkodás	
1. Tartós munkaerőhiány	32
2. A cégek képzésben, átképzésben és gyakorlati képzésben vállalt szerepe	32
3. A pályakezdők foglalkoztatásával kapcsolatos vállalati szándékok	32

Főbb megállapítások összefoglalása

1. A 2005. októberéig megvalósult adatgyűjtés a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok és alágazatok közel 90 gazdálkodó szervezetének kérdőíves felmérésére terjedt ki. A megkérdezett cégek a nemzetgazdaságban működő társas vegyipari vállalkozások mintegy 15%-át teszik ki, viszont a foglalkoztatottak számát tekintve a reprezentációs arány ezt lényegesen meghaladó: 35,1%.
A közel 90 megkérdezett gazdálkodó szervezet közül 30-tól sikerült értékelhető információkat szerezni.
2. A kapott válaszok alapján levonható általános következtetés, hogy a gazdasági szervezetek menedzsmentjének a jelen helyzetre vonatkozó értékelésénél lényegesen kedvezőbbek a jövőre vonatkozó várakozásaik. Ez mind a gazdálkodás körülményeire, a piaci kapcsolatok stabilitására, mind pedig a cégek létszámgazdálkodására érvényes.

Kapacitás-kihasználtság

3. A megkérdezett gazdálkodói kör kapacitás-kihasználtságra vonatkozó mutatóiban döntő hányada változatlanul magas kapacitás-kihasználtsággal üzemel. Munkaerő-gazdálkodás szempontjából a kapacitás-kihasználtság foka inkább a foglalkoztatás pillanatnyi helyzetét befolyásolhatja, a jövőbeli változásokat kevésbé érinti.
4. A megkérdezett vállalatok kapacitás-kihasználtsági mutatói nem csak vállalati méret szerint, hanem a cégek tulajdonosi szerkezete alapján is szignifikáns eltérést mutatnak. Az adatok alapján olyan általános tendencia érvényesül, miszerint a külföldi tulajdoni hányad mértékének növekedésével arányosan javul a cégek kapacitásának kihasználtsága.

Összességében megállapítható, hogy a nemzetgazdasági és a ipari átlagot jóval meghaladó, a magas kapacitás-kihasználtságú gazdálkodó szervezetek aránya.

A nem megfelelő tőkehasznosítás okai

5. A kapacitás-kihasználatlanság okai között az elégtelen piaci kereslet játszik meghatározó szerepet, ezen belül pedig döntően a belföldi értékesítési problémák állnak az első helyen. A kihasználatlan kapacitások nagyobb részét az okozza, hogy a cégek nehezen tudják értékesíteni termékeiket a hazai piacon. Kisebb arányt képvisel a külföldi kereslet hiánya.

Beruházási szándékok

6. A 2005. és 20056. év beruházási tevékenységére vonatkozó várakozásokat együttesen vizsgálva az tapasztalható, hogy a vállalatok több mint fele tervez kapacitás-bővítést ebben az időintervallumban. Ugyanakkor ez a magas arány nagy szóródást mutat az egyes létszám-kategóriákba tartozó cégek között. Jellemző, hogy a közép-vállalatoknál és a nagyobb cégeknél magasabb arányt képviselnek a bővítést végrehajtó szervezetek. A legintenzívebb beruházási tevékenység egyértelműen a 100%-ban külföldi tulajdonban lévő cégeknél tapasztalható.

A rendelésállomány alakulása

7. A 2005. évre vonatkozó előrejelzés viszonylag megbízható, mivel az év első felének tényadatai ismeretén alapul. A következő évre vonatkozó várakozások lényeges javulást mutatnak a tárgyévhez képest. Mind a növekvő, mind pedig a változatlan szintű rendelésállományt prognosztizáló cégek aránya növekedést mutat, ugyanakkor csökkenéssel nem számolnak. Ezért joggal feltételezhető, hogy a vállalatok menedzsmentje az Európai Unióhoz való csatlakozással összefüggésben is a ténylegesnél valamivel kedvezőbben ítéli meg a jövőt.

Az adatokból kitűnik, hogy a külföldi tulajdonú hányad arányának növekedésével párhuzamosan emelkedik a rendelésállomány növekedéssel számoló gazdálkodók aránya, az üzleti kapcsolatok kiszámíthatósága nő.

A nettó árbevétel alakulása

8. A megrendelések alakulására vonatkozó optimista várakozások ismeretében nem meglepő, hogy a cégek többsége növekvő árbevételre számít mindkét évben, bár 2006-ra kisebb arányban.

Ha a nettó árbevétel növekedési ütemének mértékét és az infláció várható ütemét is figyelembe vesszük, a következő évre vonatkozó várakozások inkább azt tükrözik, hogy a gazdasági szervezetek piaci pozíciója nem változik lényegesen a korábbi időszakhoz képest.

Az árbevétel 50%-nál nagyobb ütemű növekedésére a cégek ugyanolyan aránya mintegy 60% a számított 2005-ben és 2006-ban egyaránt.

A magyar gazdaság jelenlegi helyzetének megítélése

9. A gazdasági szervezetek vezetőinek döntő hányada a közepes minősítést jelölte meg. Azok viszont egyértelműen állást foglaltak a „jó” vagy „rossz” kategória mellett, többségükben jónak ítélték a magyar gazdaság helyzetét. A

válaszok általában konzisztensek a gazdálkodási körülményekre adott feleletekkel. A jó teljesítményt nyújtó ágazatok többnyire kedvezőbben ítélik meg a hazai gazdaság állapotát, mint azok, amelyekben a vállalatok nagyobb része gazdasági nehézségekkel szembesül. Minden ágazatra jellemző ugyanakkor a közepes minősítés túlsúlya.

A magyar gazdaság jövőbeli kilátásainak megítélése

10. A vállalatok vezetői derűlátóan nyilatkoztak a 2005 végéig bekövetkező változásokról. Megnőtt azoknak a cégvezetőknek az aránya, akik a magyar gazdaság helyzetének további javulását várják. Csökkent azon cégvezetők aránya, akik pesszimistán nyilatkoztak a gazdálkodás várható körülményeiről. 2006 gazdasági kilátásait tekintve a változások iránya a gazdálkodó szervezetek vezetőinek egyértelmű optimizmusát mutatja.

A munkaerő-forgalom alakulása

11. A gazdálkodó szervezetek mindkét évi munkaerő-forgalmát jellemzi, hogy a létszámfelvételt tervező cégek aránya meghaladja a létszámcsökkenést jelzőkét.

A munkaerő-forgalomban résztvevő cégek aránya az alumíniumipar kivételével viszonylag magas, ami a munkaerőpiac rugalmasságára, illetve a szerkezetváltás igényére utal.

A vállalati létszámgazdálkodást tekintve a külföldi tulajdoni hányad növekedésével arányosan emelkedik azon cégek aránya, amelyek expanzív munkaerő-gazdálkodást folytatnak, azaz statisztikai állományi létszámuk növelését tervezik. A legkevésbé a teljes mértékben hazai tulajdonban lévő gazdasági szervezeteknél fordul elő, hogy egyidejűleg kezdeményeznének elbocsátások melletti létszámfelvételt.

Tartós munkaerőhiány

12. A megkérdezett gazdálkodó szervezetek 13,3%-a jelezte, hogy vannak olyan munkaerőigényei, amelyeket hosszabb idő óta nem képes kielégíteni. A mintába bekerült cégek összesen 23 betöltetlen álláshelyet jeleztek.

A kielégítetlen igények 87%-a szakképzett fizikaira és 13%-a felsőfokú végzettségű szellemiekre irányul. Ez a kereslet-kínálat jelentős szerkezeti eltérésére utal.

Gyakorlati képzések szerepe

13. Az előzőekben felvetettekkel nagymértékben összefügg, hogy a megkérdezett, illetve válaszadó vállalati körben mindössze 13%-os aránnyal vannak jelen azok a cégek, amelyeknél tanulók részére gyakorlati képzés

folyik. megállapítható, hogy ezek elsősorban a nagyobb – 300 fő feletti – létszámot foglalkoztató cégek.

Pályakezdő fiatalok foglalkoztatása iránti igények

- 14.A 2005-ös évben viszonylag magas azoknak a munkaadóknak az aránya (70%), amelyek pályakezdőket is felvonnának. A 2006-ra vonatkozó előrejelzés 10%-os csökkenést prognosztizál az ez évihez képest.

Az összesítésből az derül ki, hogy a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, alágazatok cégei 2005-ben 116 fő pályakezdőt, 2006-ban pedig 161 fő pályakezdőt foglalkoztatnak. Tehát a 10%-os aránycsökkenés ellenére 2006-ban 45 fő pályakezdővel többet szándékoznak foglalkoztatni, mint ez évben.

A kapott válaszok alapján az valószínűsíthető, hogy a következő években legalább is nem romlik tovább a pályakezdő fiatalok helyzete.

A létszámgigények kielégítésének formái

- 15.A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó gazdálkodó szervezetek létszámfelvételi igényeiket a következő forrásokból elégítik ki. Hirdetés útján 33%, informális csatornán 20%, munkaerő-kölcsönzéssel 20%, pályázatással 13%, az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton keresztül mindössze 9%, magán munkaközvetítő cégek 5%-ban szerepelnek a munkaerőigények kielégítésében. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat alacsony részarányának okaként vélhetően a cégek magasan képzett munkaerőigénye valószínűsíthető, amit a munkaügyi szervezet nem tud kielégíteni a regisztrált munkanélküliek összetétele miatt.

A munkaerő-kölcsönzés szerepe

- 16.A költségkímélő foglalkoztatási formák közül az utóbbi időszakban terjedőben van a munkaerő-kölcsönzés a vállalatok munkaerő-gazdálkodásában.

Az adatokból két fontos következtetés vonható le: egyfelől kizárólag a 300 fő feletti létszámot foglalkoztató vállalatok között képvisel viszonylag jelentős arányt a kölcsönzött munkavállalót is alkalmazó cégek aránya, másfelől a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó alágazatokat tekintve elsősorban a gyógyszeripart érinti a munkaerőigény egy részének ilyen módon történő kielégítése.

A nagyobb, 300 főt meghaladó foglalkoztatotti létszámmal működő gyógyszeripari és vegyipari cégek között fordul elő a leggyakrabban, hogy munkaerőigényük egy részét kölcsönző cégeken keresztül elégítik ki.

Az adatok azt jelzik, hogy elsősorban a külföldi érdekeltséggel rendelkező cégek között terjed a munkaerőigény kielégítésének ez a módja. Közöttük is döntően a nagy létszámot foglalkoztató gazdasági szervezetek járnak az élen.

I. Bevezető

1. Az adatgyűjtés célja

A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottság 2005. évi munkaterv ében jóváhagyta, hogy készüljön tanulmány, amely a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottságot alkotó gazdálkodó szervezetek körében bemutatja a gazdasági és munkaerőpiaci folyamatokat, a foglalkoztatási problémákat és a munkaerőpiaci helyzet várható alakulását a jelen helyzet és az előre jelzett várakozások elemzése alapján.

A fenti cél érdekében a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottság által jóváhagyott kérdőív segítségével kértem információt a gazdálkodó szervezetek menedzsmentjeitől cégük gazdasági helyzetére és munkaerőgazdálkodására vonatkozó várakozásukat illetően.

Az adatgyűjtés legfőbb célja:

- A gazdálkodó szervezetek konjunktúra-jelzőszámának megismerése, a megfigyelhető változások nyomon követése.
- A főbb munkaerőpiaci folyamatok bemutatása és a rövid, egy éves időtartamon belül várható változásának hatása.
- A munkaerőpiacon megfigyelhető mozgások (kilépések, elbocsátások, létszámcsökkenés, stb.) elemzése.
- A foglalkoztatottak számának előrejelzéséhez szükséges adatok összegyűjtése.
- A munkaerőpiaci feszültségek feltárása, a szakmacsoportonkénti információk feldolgozása a kereslet-kínálat rövid távon várható viszonyának megismerése céljából.

2. Az adatgyűjtés főbb jellemzői

Az adatgyűjtés ágazati, alágazati alapon szerveződik. Az adatok feldolgozása, kiértékelése és elemzése ágazati, alágazati szinten valósul meg. Az országos szintű információkat a KSH nyilvánosan elérhető (Internet, honlap) adatbázisából vettem.

Az adatfelvétel a mintába bekerült gazdálkodó szervezetek várakozásainak célidőpontját a megkérdezéstől számított 15. hónap végére teszi. Így jelen

adatgyűjtés segítségével – 2005 mellett – 2006 végig kísérhetjük nyomon a folyamatokat. Az adatfelvétel augusztusi időpontját az indokolja, hogy egyrészt a tárgyévet jellemző főbb teendők meglehetősen nagy biztonsággal határozhatók meg, másrészt ezzel összefüggésben a következő év várható folyamatait is pontosan meg tudják ítélni a munkáltatók, mint az év első felében.

3. A minta bemutatása

2005. októberében a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottságot alkotó gazdálkodó szervezetek körében összesen 30 gazdálkodó szervezettől sikerült értékelhető információkat szerezni.

3.1 A mintában szereplő gazdálkodó szervezetek száma és aránya létszámnagyság kategóriánként

Létszámnagyság kategória (fő)	Minta elemszám 2005. október	
	db	%
> 1000	5	16,7
501-1000	6	20,0
301-500	2	6,7
101-300	13	43,3
51-100	1	3,3
< 51	3	10,0
Összesen	30	100,0

A táblázatból látható, hogy a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottságot alkotó gazdálkodó szervezetek körében a 101-300 fő között foglalkoztató cégek reprezentativitása a legmagasabb (több mint 40%).

Az adatgyűjtés fő célja a munkaerőpiaci folyamatok minél pontosabb leírása és előrejelzése a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottságot alkotó gazdálkodó szervezetek körében.

A mintában szereplő gazdálkodó szervezetek a nemzetgazdaságban működő társas vegyipari vállalkozások – ide sorolom a kőolaj-feldolgozást, a vegyi anyag termékgyártást is, mivel a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottságot ezekben az ágazatokban és alágazatokban működő gazdálkodó szervezetek alkotják – 15%-át teszi ki, viszont a foglalkoztatottak számát tekintve a reprezentációs arány ezt lényegesen meghaladja: 35,1%.

3.2 A foglalkoztatottak száma és a reprezentációs arány a nemzetgazdaságban működő társas vegyipari vállalkozások szerint

A nemzetgazdaságban működő társas vegyipari vállalkozás	KSH adat ezer fő	Minta 2005. október ezer fő	Reprezentációs arány %
Köszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártás	6,8	6,8	100,0
Vegyianyag termék gyártás	31,5	16,4	52,0
Gumi, műanyag termék gyártás	37,4	3,4	9,0
Összesen	75,7	26,6	35,1

Látható, hogy a reprezentáció nagymértékben szóródik. A gumi és műanyag termék gyártás esetében az alacsonyabb reprezentációs arány bizonytalanabbá teheti a becsléseket.

Elsősorban abban az ágazatban alacsony a reprezentativitási arány, amelyre jellemző, hogy döntően kis létszámot foglalkoztató szervezetek keretében folyik a gazdasági tevékenység.

A mintából adódóan azok az ágazatok felülreprezentáltak az adatgyűjtésben, ahol relatíve több a nagy létszámot foglalkoztató gazdasági szervezet száma.

ÖSSZESÍTÉS a 2005. október 10-ig beérkezett kérdőívekből

Iparág	db	>1000	501-1000	301-500	101-300	51-100	<51
Alumíniumipar	1	-	1	-	-	-	-
Gumiipar	7	-	3	-	3	1	-
Gyógyszeripar	8	4	-	2	2	-	-
Vegyipar	14	1	2	-	8	-	3
Összesen	30	5	6	2	13	1	3

II. Reál- és pénzügyi folyamatok

1. Kapacitás-kihasználtság

A megkérdezett gazdálkodói kör kapacitás-kihasználtságra vonatkozó mutatóiban döntő hányada változatlanul magas kapacitás-kihasználtsággal üzemel. Munkaerő-gazdálkodás szempontjából a kapacitás-kihasználtság foka inkább a foglalkoztatás pillanatnyi helyzetét befolyásolhatja, a jövőbeli változásokat kevésbé érinti.

1.1 A kapacitás-kihasználtság jelenlegi helyzete létszámnagyság kategóriák szerint (gazdálkodó szervezetek %-os aránya)

Létszámnagyság-kategória (fő)	A kapacitáskihasználtság*		
	alacsony	közepes	magas
>1000	-	-	13,8
501-1000	-	3,4	13,8
301-500	-	3,4	-
101-300	10,3	6,9	24,2
51-100	-	-	3,4
<51	-	3,4	3,4
Mindösszesen	10,3	17,2	58,6

* A kapacitáskihasználtság 50% alatt alacsony, 50-80% között közepes, 81-100% között magas.

Az alacsony, 50% alatti kapacitással működő vállalatok aránya 10,3%, amely a 101-300 fős létszámnagyság kategóriában mutatkozik.

A közepes kapacitású vállalatok között nincs számottevő különbség a gazdálkodók aránya között létszámelegység-kategória szerint.

A termelőkapacitások magas kihasználtsága döntően a nagyobb létszámot foglalkoztató közép- és nagyvállalatokat jellemzi. Ezzel együtt az 1000 főnél többet foglalkoztató nagyvállalatok mintegy 14%-a jelzett magas kapacitás-kihasználtságot. Az 50 főnél kevesebb létszámú kisvállalatok körében 3,4% ez az arány.

1.2 A kapacitás-kihasználtság alakulása létszámnagyság-kategóriák és tulajdonosi forma szerint (a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó gazdálkodó szervezeteknél)

Magas kapacitás-kihasználtsággal működő cégek aránya

százalék

Létszámnagyság-kategória (fő)	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar
>300	33,3	13,3	10,0	3,3
101-300	16,7	10,0	6,7	16,7
51-100	6,7	-	-	3,3
<51	3,3	3,3	-	-
Mindösszesen	60,0	26,6	16,7	23,3

Alacsony kapacitáskihasználtsággal működő cégek aránya

százalék

Létszámnagyság-kategória (fő)	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar
>300	-	-	-	-
101-300	-	-	-	6,7
51-100	3,3	-	-	-
<51	-	-	-	-
Mindösszesen	3,3	-	-	6,7

A megkérdezett vállalatok kapacitás-kihasználtsági mutatói nem csak vállalati méret szerint, hanem a cégek tulajdonosi szerkezete alapján is szignifikáns eltérést mutatnak. Az adatok alapján olyan általános tendencia érvényesül, miszerint a külföldi tulajdoni hányad mértékének növekedésével arányosan javul a cégek kapacitásának kihasználtsága.

Az általános tendencia nem minden létszámnagyság-kategóriába tartozó vállalati körre érvényes. A kisebb cégeknél kevésbé meghatározó a tulajdoni jelleg. A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó al-, illetve szakágazatok adatait a következőkben mutatom be.

1.3 Kapacitás-kihasználtság a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazat al-, illetve szakágazatok cégeinél (gazdálkodók %-os aránya)

a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó al-, illetve szakágazatok	százalék	
	A kapacitás-kihasználtság magas	alacsony
Alumíniumipar (vegyipar része)	-	3,3
Gumiipar	30,0	3,3
Gyógyszeripar	30,0	-
Vegyipar	23,3	6,7
Mindösszesen	86,6	13,3

A táblázatból megállapítható, hogy a válaszadás a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, illetve alágazatok cégei esetében a kapacitás-kihasználtság az átlagosnál magasabb, míg az alacsony kapacitás-kihasználtságot mutatók aránya örvendetesen alacsony.

Összességében megállapítható, hogy a nemzetgazdasági és az ipari átlagot jóval meghaladó a magas kapacitás-kihasználtságú gazdálkodó szervezetek aránya.

2. A kapacitás-kihasználatlanság okai

A kapacitás-kihasználtság okait – értelemszerűen – csak azon cégek adatainak segítségével vizsgálom, ahonnan jelezték, hogy kapacitás-kihasználtságuk nem teljes. (Ez a válaszadó gazdasági szervezetek 63,3%-át érinti.)

2.1 A kapacitás-kihasználatlanság okai a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó al-, illetve szakágazatok cégeinél

százalék

	Belföldi kereslet visszaesése	Külföldi kereslet hiánya	Tőkehiány	Szakképzett munkaerő hiánya	Egyéb: - regionális jelleg - hektikus piac - üzemzavar
Alumíniumipar	-	-	-	-	-
Gumiipar	36,4	36,4	-	-	27,2
Gyógyszeripar	25,0	12,5	12,5	-	25,0
Vegyipar	30,0	30,0	-	10,0	20,0
Mindösszesen	30,0	26,6	3,3	3,3	23,3

A gazdálkodó szervezetek tőkehasznosítási problémái a fenti tényezőkre vezethetők vissza. Nevezetesen az elégtelen piaci kereslet játszik meghatározó szerepet, ezen belül pedig a belföldi értékesítési problémák állnak az első helyen.

A kihasználatlan kapacitások több mint felét az okozza, hogy a cégek nehezen tudják értékesíteni termékeiket a hazai piacon. Kisebb arányt képvisel a külföldi kereslet hiánya.

A kihasználatlanság okai között szerepel a tőkehiány. Valószínűsíthető, hogy a kedvezőtlen világgazdasági folyamatokkal magyarázható. figyelemre méltó, hogy a szakképzett munkaerő hiánya is szerepel a kihasználatlanság okai között, igaz nem nagy arányban. Ez mindenképpen rávilágít a jelenleg folyó szakképzési rendszer átalakításának szükségességére.

A táblázatban szereplő ok együttesen 86,5%-ban magyarázza a cégek nem megfelelő szintű kapacitás-kihasználtságát.

Látható továbbá, hogy a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó al-, illetve szakágazatokban továbbra is eltérő a kapacitás kihasználatlanságot előidéző okok megoszlása, egyértelműen a kereslet alakulása a döntő tényező.

2.2 Vélemények a kapacitás-kihasználatlanság tartósságáról

Al-, illetve szakágazatok	százalék	
	Tartós	Átmeneti
Alumíniumipar	16,6	-
Gumiipar	66,7	36,4
Gyógyszeripar	-	18,2
Vegyipar	16,6	45,5
Mindösszesen	35,3	64,7

A fenti táblázat arra ad választ, hogy a gazdálkodó szervezetek menedzsmentje tartósnak, vagy átmenetinek ítéli-e a gazdálkodási nehézségeket. A vállalatok vezetői összességében optimalisták a jövőt illetően, a termelést akadályozó konjunkturális visszaesést a többség átmenetinek tekinti. feltételezésem szerint ebben szerepet játszik, hogy a vállalatvezetők alapvetően bíznak az Európai Unióhoz történt csatlakozás gazdaságot érintő kedvező hatásában.

A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, alágazatok közül a gyógyszeripari és a vegyipari cégek vezetői várnak gyors javulást a konjunkturális folyamatokban, miközben a gumiipari cégek többsége hosszabb távú tőkehasznosítási zavarokkal számol.

3. Beruházási kapacitásbővítési tervek

A gazdálkodó szervezetek rendkívül intenzív beruházási tevékenységről adtak számot a megkérdezés során. Lényeges tényező lehet az EU-hoz való csatlakozás, ugyanis a nagyobb belső piacon történő megjelenés lehetősége fokozott beruházási, kapacitás-bővítési tevékenységet válthat ki a gazdálkodó szervezeteknél.

3.1 Kapacitásbővítést tervező gazdálkodók aránya (2005-2006 években)

Létszámmagyság kategória (fő)	százalék	
	2005-ben üzembe helyezendő	2006-ban üzembe helyezendő
>1000	13,3	16,7
501-1000	10,0	6,7
301-500	3,3	6,7
101-300	20,0	30,0
51-100	3,3	-
<51	-	6,7
Mindösszesen	50,0	66,8

A két év adatai közti különbséget a táblázat érzékelteti. A válaszadó vállalatok 2005-ben 50%-a, 2006-ban több mint 60%-a hajt végre, illetve tervez kapacitásbővítést, miközben az átfedés sem túl jelentős, azaz a két év során csak részben ugyanazokról a cégekről van szó. (A beruházások között különösen az épület-beruházások esetenként több évig is elhúzódhatnak, így a két vére vonatkozó átfedés gyakran ugyanazt a megkezdett beruházás takarja.

Ha a válaszadó vállalatok két év beruházási tevékenységét együttesen vizsgálom, akkor az tapasztalható, hogy a vállalatok több mint fele tervez kapacitás-bővítést ebben az időintervallumban.

Ez a magas arány nagy szóródást mutat az egyes létszámmagyság kategóriába tartozó vállalatok között.

Jellemző, hogy a középvállalatoknál és a nagyobb cégeknél magasabb arányt képviselnek a bővítést végrehajtó szervezetek. A legkisebb és legnagyobb létszám-kategóriába tartozó vállalatok között a különbség közel 20 százalékpontot tesz ki.

3.2 A vizsgált kétéves periódusban beruházást végrehajtó, vagy tervezető gazdálkodók aránya létszámnagyság-kategória és tulajdonforma szerint

Létszámnagyság-kategória (fő)	százalék			
	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar
>300	33,3	13,3	10,0	3,3
101-300	16,7	10,0	6,7	16,7
51-100	-	-	-	3,3
<51	3,3	3,3	-	-
Mindösszesen	53,3	26,6	16,7	23,3

A beruházást végrehajtó/tervező cégek arányát megvizsgáltam a vállalatok tulajdoni szerkezete alapján is. Azt tapasztaltam, hogy a beruházási aktivitás összefüggésbe hozható a külföldi tulajdonhányad mértékével. A legintenzívebb beruházási tevékenység a részben, vagy egészben külföldi tulajdonban lévő cégeknél tapasztalható. Miközben esetünkben is döntően a nagyobb létszámot foglalkoztató vállalatok bővítik meglévő kapacitásukat, paradox módon a 100%-ban magyar közepes cégek aránya is viszonylag jelentős.

3.3 Kapacitás-bővítést tervező gazdálkodók aránya a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatokban, illetve alágazatokban

	százalék			
	Alumínium-ipar	Gumiipar	Gyógyszer-ipar	Vegyipar
2005. évben üzembe helyezendő				
>1000	-	-	3,3	3,3
501-1000	-	10,0	-	-
301-500	-	10,0	-	-
101-300	-	3,3	3,3	13,3
51-100	-	-	-	3,3
<51	-	-	-	-
Mindösszesen	-	23,3	6,6	20,0

2006. évben üzembe helyezendő				
>1000	-	-	13,3	3,3
501-1000	-	6,7	-	3,3
301-500	-	3,3	3,3	-
101-300	-	6,7	10,0	13,3
51-100	-	-	-	-
<51	-	3,3	-	-
Mindösszesen	-	20,0	26,6	20,0

A beruházási szándékok ágazati, illetve alágazati arányai nem mutatnak jelentő eltérést a nemzetgazdasági átlagtól.

4. A rendelésállomány alakulása

4.1 A rendelésállomány változása a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, al-, illetve szakágazatok cégeinél

százalék

ágazat, alágazat	A rendelésállomány		
	Nő	Változatlan	Csökken
2005. év			
Alumíniumipar	-	3,3	-
Gumiipar	30,0	3,3	3,3
Gyógyszeripar	13,3	3,3	3,3
Vegyipar	13,3	3,3	13,3
Mindösszesen	56,7	13,3	20,0
2006. év			
Alumíniumipar	-	3,3	-
Gumiipar	26,7	6,7	-
Gyógyszeripar	20,0	-	-
Vegyipar	20,0	10,0	-
Mindösszesen	66,7	20,0	-

A növekvő rendelésállománnyal számoló cégek aránya közel 60%, mindkét év vonatkozásában, miközben az egyes ágazatok, alágazatok cégeinél a várakozások eltértek. Egyértelműen a vegyiparhoz tartozó gazdasági szervezetek vezetői tűnnek a leginkább pesszimistának.

A 2005. évre vonatkozó előrejelzés viszonylag megbízható, mivel az év első felének tényadatainak ismeretén alapul. A következő évre vonatkozó várakozások lényeges javulást mutatnak a tárgyévhez képest. Mind a növekvő, mind pedig a változatlan szintű rendelésállományt prognosztizáló cégek aránya növekedést mutat, ugyanakkor csökkenéssel nem számolnak. Ezért joggal feltételezhető, hogy a vállalatok menedzsmentje az Európai Unióhoz való csatlakozással összefüggésben is a ténylegesnél valamivel kedvezőbben ítéli meg a jövőt.

A két év rendelésállomány alakulását együttesen vizsgálva a következő megállapítások tehetők: a gazdálkodó szervezetek több mint felére jellemző, hogy stabilan növekvő rendelésállománnyal számolnak, ugyanakkor 20% körüli azon cégek aránya, amelyeknél rövidtávon csökkenő tendenciát mutat a megrendelések száma, ezen belül a vegyiparnál több mint 13,3%, vélhetően ez az a vállalati kör, ahol még ez évben létszámcsökkentésre kerül majd sor. Hosszabb távon az érintett cégek nem számolnak a rendelésállomány további csökkenésével, mert a rövidtávú csökkenéssel stabilizálódni látszik a cégek helyzete.

A gazdasági szervezetek döntő része stabil üzleti kapcsolatokkal rendelkezik, egy kisebb részüknél pedig a piaci viszonyoknak megfelelően ingadozó a megrendelések alakulása.

4.2 A növekvő rendelésállományra számító gazdasági szervezetek aránya a cégek tulajdoni hányada alapján

Létszámnagyság- kategória (fő)	százalék			
	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar
>300	6,7	16,7	3,3	3,3
101-300	23,3	3,3	-	3,3
51-100	6,7	-	-	3,3
<51	3,3	-	-	-
Mindösszesen	40,0	20,0	3,3	10,0

Látható, hogy a külföldi tulajdonú érdekeltséggel rendelkező gazdasági szervezetek lényegesen stabilabb üzleti kapcsolatokkal rendelkeznek, mint a hazaiak. A vegyes vállalatok esetében meghatározó a többségi külföldi tulajdoni hányad. Az adatokból kitűnik, hogy a külföldi tulajdonú hányad arányának növekedésével párhuzamosan emelkedik a rendelésállomány növekedéssel számoló gazdálkodók aránya, az üzleti kapcsolatok kiszámíthatósága nő.

Figyelmet érdemel továbbá, hogy egyértelmű összefüggés van a rendelésállomány alakulása és a gazdasági szervezetek mérete között. Az üzleti kapcsolatok stabilitását tehát befolyásolja, hogy az adott gazdálkodó szervezet milyen vállalati létszámnagyság-kategóriába tartozik.

5. A nettó árbevétel alakulása

Míg a rendelésállomány alakulása – a piaci kapcsolatok szilárdságának mérésén keresztül – közvetve jelzi az értékesítési pozíciókban bekövetkezett változásokat, addig a nettó árbevétel vizsgálatának segítségével közvetlenül mérhető a kereslet változása. A konjunkturális várakozások bemutatásakor azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a mutató folyó áron mér, ezért szükséges az inflációs hatás figyelembevétele is.

5.1 A nettó árbevétel változása az előző év megfelelő időszakához viszonyítva.

időszak	nő	százalék
		változatlan, illetve csökken
2005.	63,3	36,7
2006*	60,0	40,0

* előrejelzés.

A megrendelések alakulására vonatkozó optimista várakozások ismeretében nem meglepő, hogy a cégek többsége növekvő árbevételre számít mindkét évben, bár 2006-ra kisebb arányban.

Ha a nettó árbevétel növekedési ütemének mértékét és az infláció várható ütemét is figyelembe vesszük, a következő évre vonatkozó várakozások inkább

azt tükrözik, hogy a gazdasági szervezetek piaci pozíciója nem változik lényegesen a korábbi időszakhoz képest.

5.2 A nettó árbevétel aggregált növekedési ütemének alakulása az előző év megfelelő időszakához viszonyítva

százalék

Időszak	Növekszik					Változatlan	Csökken		
	0-5	6-10	11-15	16-20	20+		0-10	11-20	20+
2005.	10,0	26,7	30,0	0,0	13,3	10,0	3,3	6,7	0,0
2006.*	3,3	20,0	26,7	10,0	3,3	13,3	0,0	10,0	0,0

* előrejelzés

Az árbevétel 50%-nál nagyobb ütemű növekedésére a cégek ugyanolyan aránya mintegy 60% a számított 2005-ben és 2006-ban egyaránt. Az infláció csökkenő üteme ugyanakkor hasonló árbevétel-szint mellett javíthatja a cégek eredményességét. Az 5% feletti növekedés már reálértéken is érzékelhető javulást jelent.

5.3 A nettó árbevétel alakulásával kapcsolatos várakozások a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatban, alágazatban

százalék

	Alumínium- ipar	Gumi- ipar	Gyógyszer- ipar	Vegyipar
2005. év				
Növekedés (%)				
0-5	3,3	16,7	3,3	0,0
6-10	-	10,0	6,7	6,7
11-15	-	6,7	-	3,3
16,20	-	-	-	-
20+	-	3,3	-	10,0
Növekedés együtt	3,3	36,7	10,0	20,0
Változatlan marad	-	-	6,7	3,3
Csökkenés (%)				
0-10	-	3,3	-	10,0

11-20	-	-	-	-
20+	-	-	-	-
Csökkenés együtt	-	3,3	-	10,0
2006. év				
Növekedés (%)				
0-5	-	6,7	6,7	6,7
6-10	-	20,0	3,3	10,0
11-15	-	6,7	3,3	-
16-20	-	3,3	3,3	3,3
20+	-	-	-	3,3
Növekedés együtt	-	36,7	16,7	23,3
Változatlan marad		-	-	-
Csökkenés (%)				
0-10	3,3	3,3	-	-
11-20	-	-	-	-
20+	-	-	-	-
Csökkenés együtt	3,3	3,3	-	-

6. A magyar gazdaság helyzetének megítélése és jövőbeli alakulására vonatkozó várakozások

A múlt év őszén valamelyest kedvezőbbé váltak a magyar gazdaság helyzetének megítélésével kapcsolatos vélemények.

6.1 A magyar gazdaság helyzetének megítélése az adatfelvételek alapján

százalék

Ágazat	Jó		Közepes		Rossz	
	2005.	2006.	2005.	2006.	2005.	2006.
Alumíniumipar	-	-	-	-	3,3	-
Gumiipar	10,0	13,3	23,3	16,7	3,3	13,3
Gyógyszeripar	3,3	10,0	20,0	23,3	-	3,3
Vegyipar	10,0	13,3	23,3	23,3	3,3	6,6
Mindösszesen	23,3	36,6	66,6	63,3	10,0	23,2

A gazdasági szervezetek vezetőinek döntő hányada a közepes minősítést jelölte meg. Azok viszont egyértelműen állást foglaltak a „jó” vagy „rossz” kategória mellett, többségükben jónak ítélték a magyar gazdaság helyzetét.

A közepes minősítés magas aránya szinkronban van a reálfolyamatoknál bemutatott gazdálkodási nehézségekkel, a magas kamatok és az erős forint miatti gyakran hangoztatott vállalatvezetői bírálatokkal.

Minden, a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatban, alágazatban az látható, hogy a „jó” minősítést adó vállalati menedzserek aránya egyértelműen meghaladja a pesszimista válaszadókét. Ez ideig az alumíniumipar kivételével minden ágazat, alágazat esetében pozitív irányú értékítélet változások figyelhetők meg.

A következőkben a gazdasági kilátásokra vonatkozó válaszokat mutatom be, szintén a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazat, alágazat szerinti bontásban.

6.2 A magyar gazdaság helyzetének változására vonatkozó várakozások

Ágazat	Javul		Stagnál		Romlik	
	2005.	2006.	2005.	2006.	2005.	2006.
Alumíniumipar	-	-	-	-	3,3	3,3
Gumiipar	13,3	13,3	6,7	6,7	3,3	13,3
Gyógyszeripar	13,3	20,0	20,0	10,0	-	3,3
Vegyipar	13,3	13,3	23,3	10,0	3,3	6,7
Mindösszesen	40,0	46,6	50,0	26,7	10,0	26,6

Feltűnő, hogy a vállalatok vezetői derűlátóan nyilatkoztak a 2005 végéig bekövetkező változásokról. Megnőtt azoknak a cégvezetőknek az aránya, akik a magyar gazdaság helyzetének további javulását várják.

Megfigyelhető, hogy csökkent azon cégvezetők aránya, akik pesszimistán nyilatkoztak a gazdálkodás várható körülményeiről. 2006 gazdasági kilátásait tekintve a változások iránya a gazdálkodó szervezetek vezetőinek egyértelmű optimizmusát mutatja.

III. A munkaerőhelyzet alakulása

1. A munkaerő-mozgások egyenlege a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó gazdálkodó szervezetek szintjén

Ebben az alfejezetben tehát azt vizsgálom, hogy a mintába bekerült cégek hány százalékánál nő, illetve csökken az állományi létszám, illetve, hogy a növekedés vagy csökkenés mekkora munkavállalói létszámot érint.

1.1 Létszámváltozás a gazdasági szervezetekben 2005-ben, illetve 2006*-ban

Megnevezés	2005.			2006.*		
	nő	csökken	változatlan	nő	csökken	változatlan
A gazdálkodó szervezetek megoszlása (%)	60,0	26,7	13,3	43,3	10,0	46,7
Érintett létszám (fő)	425	317	-	220	16	-

* előrejelzés

- 1.) A munkaerő-forgalomban nettó növekedéssel vagy nettó csökkenéssel résztvevő cégek aránya, illetve annak változása a gazdaság dinamikáját, s így a munkaerőpiac dinamikáját is méri. Mint látható 2005-ben a cégek több mint 80%-ának létszáma összességében nő, vagy csökken. 2006-ben viszont – az előrejelzés szerint – a gazdálkodó szervezetek közel felének (47%-ának) munkaerő politikáját a stabilitás fogja jellemezni.
- 2.) Mindkét évre vonatkozóan megállapítható továbbá, hogy a nettó létszámnövekedést mutató gazdálkodó szervezetek aránya meghaladja a nettó létszámcsökkenést jelzőkét.

1.2 A munkaerő forgalom gazdálkodó szintű intenzitása

Év	Csak felvesz	Csak elbocsát	Felvesz és elbocsát
2005.	13,3	10,0	76,7
2006.	26,7	3,3	70,0

A fenti táblázat adatai azt mutatják be, hogy a cégek az általuk egyoldalúan kezdeményezett (felvétel, illetve elbocsátás) munkaerőmozgásban milyen arányban vesznek részt. Ezek az adatok közvetlenül mutatják a vállalatok létszámgazdálkodásának, illetve növekedési kilátásainak sajátosságait.

Az adatokból látható, hogy 2005. évben és várhatóan 2006-ban is túlsúlyban vannak azok a gazdálkodó szervezetek, amelyek egyidejűleg létszámfelvevők és létszámleadók, melyet kiválthat a minőségi csere, vagy a szerkezetváltás igénye. Ugyanakkor relatíve alacsony azon cégek aránya, amelyek egyoldalúan csak létszámfelvevők.

2. Költségkímélő foglalkoztatási formák

Ezen foglalkoztatási formák alkalmazása a munkaadók számára rugalmasabb létszámgazdálkodást biztosít. Gyorsabban és olcsóbban tudnak a piac diktálta munkaerőigény-ingadozásokra reagálni. Emellett gyorsabban és olcsóbban tudják az esetleges rövid távú munkaerő-igényüket kielégíteni (pl. a szezonális kereslet-többlet), s többletráfordítás nélkül tudnak az időlegesen (vagy végleg) feleslegessé vált létszámtól megválni.

2.1 Határozott időre szóló szerződések

2.1.1 A statisztikai állományi létszám megoszlása (a teljes létszám százalékában)

A munkaviszony jellege	2004. december 31.
Határozatlan időre szóló szerződéssel foglalkoztatottak	97,2
Határozott időre szóló szerződéssel foglalkoztatottak	2,8

Az adatok szerint a határozott időre szóló szerződéssel foglalkoztatottak aránya alacsony, 2,8%-os szemben a közel 20%-os országos aránnyal. Ez a sajátosság a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó cégek technológiáiból következik.

Mindenképpen fontos felhívni a figyelmet, hogy a munkaerőpiac rugalmasabbá válása, a munkavállalók foglalkoztatási biztonságának csökkenése révén jön létre.

2.2 Munkaerő-kölcsönzés

Az adatgyűjtés során szükségesnek tartottam rákérdezni, hogy a mintában szereplő gazdasági szervezetek között milyen arányt képviselnek azok a gazdálkodó szervezetek, amelyek alkalmaznak kölcsönvett munkaerőt. Ugyanis az országos adatok azt mutatták, hogy folyamatosan terjednek a költségkímélő foglalkoztatási formák, a vállalatok munkaerő-gazdálkodásában.

2.2.1 Kölcsönvett munkaerőt alkalmazó gazdasági szervezetek aránya létszámnagyság-kategória és a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazat, alágazat szerint

Létszámnagyság kategória	Alumíniumipar	Gumiipar	Gyógyszeripar	Vegyipar
>300	-	-	13,3	3,3
101-300	-	3,3	-	6,7
51-100	-	-	-	3,3
<51	-	-	-	-
Mindösszesen:	-	3,3	13,3	13,3

Az adatokból két fontos következtetés vonható le: egyfelől kizárólag a 300 fő feletti létszámot foglalkoztató vállalatok között képvisel viszonylag jelentős arányt a kölcsönzött munkavállalót is alkalmazó cégek aránya, másfelől a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó alágazatokat tekintve elsősorban a gyógyszeripart érinti a munkaerőigény egy részének ilyen módon történő kielégítése.

A nagyobb, 300 főt meghaladó foglalkoztatotti létszámmal működő gyógyszeripari és vegyipari cégek között fordul elő a leggyakrabban, hogy munkaerőigényük egy részét kölcsönző cégeken keresztül elégítik ki. Ezzel szemben az alumíniumipar vegyipari cégeire egyáltalán nem, a gumiipar cégeire pedig alig jellemző, hogy kölcsönvett munkaerőt alkalmaznak.

Megvizsgáltam, hogy tulajdoni forma szerint milyen jellegzetességet mutatnak a kölcsönvett munkaerőt alkalmazó gazdasági szervezetek, amelyet a következő táblázatban mutatok be.

2.2.2 Kölcsönzött munkaerőt alkalmazó gazdálkodók aránya tulajdoni érdekeltség szerint

Létszámnagyság kategória	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar
>300	6,7	6,7	3,3	6,7
101-300	-	3,3	-	-
51-100	-	-	-	3,3
<51	-	-	-	-
Mindösszesen:	6,7	10,0	3,3	10,0

Az adatok azt jelzik, hogy elsősorban a külföldi érdekeltséggel rendelkező cégek között terjed a munkaerőigény kielégítésének ez a módja. Közöttük is döntően a nagy létszámot foglalkoztató gazdasági szervezetek járnak az élen.

A 300 főnél többet foglalkoztató cégek (100%-ban külföldi, illetve vegyesvállalati érdekeltségű) közel 17%-át elégíti ki munkaerőigényének egy részét kölcsönvett munkaerő alkalmazásával. A tisztán hazai tulajdonban lévő gazdasági szervezetek között is megfigyelhető, hogy a vállalat méretével arányosan emelkedik ez a fajta munkaerő-kielégítési forma.

2.2.3 Kölcsönzött munkaerő aránya a statisztikai állományi létszámhoz viszonyítva tulajdoni érdekeltség szerint

Létszámnagyság kategória	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar	Összesen
>300	3,2	15,0	2,1	-	10,8
101-300	5,17	0,5	-	11,8	10,0
51-100	-	-	-	10,5	10,5
<51	-	-	-	-	-
Mindösszesen:	3,5	14,6	2,1	11,3	10,5

A mintában szereplő gazdasági szervezeteknél a kölcsönvett munkaerő aránya több mint 10%/-ot tesz ki az átlagos statisztikai létszámhoz viszonyítva. Ennél magasabb arány tapasztalható a többségi külföldi érdekeltségű vegyesvállalatoknál (15,6%). Érdeke, hogy a teljes mértékben külföldi tulajdonú cégeknél alacsonyabb (csak 3,5%). A 300 főnél többet foglalkoztató cégek közül kölcsönvett munkaerőt alkalmazóknál ezen munkaerő átlagos aránya 10,8%-ot tesz ki, a 100%-ban külföldi nagyvállalatok esetében pedig 3,2%-ot. Ez létszámban még ebben a vállalat méretkategóriában sem tekinthető jelentősnek.

Ugyanakkor viszonylag magas a 100%-ban hazai tulajdonú cégeknél a kölcsönvett munkaerő átlagos aránya.

3. A főbb munkaerőpiaci mozgások ágazati, alágazati szintű elemzése

A mintavételi eljárás ágazati, alágazati szintű részletes létszámelemzést nem tesz lehetővé, arra azonban alkalmas, hogy a munkaerőmozgások irányának tendenciáit bemutathassam.

3.1 A munkaerőpiaci mozgások egyenlege a gazdasági szervezetek szintjén a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatokban, alágazatokban

Megnevezés	Statistikai állományi létszám					
	2005.			2006.		
	Nő	Csökken	Változatlan marad	Nő	Csökken	Változatlan marad
Alumíniumipar						
Gazdálkodó szervezetek megoszlása (%)	-	3,3	-	-	3,3	-
Átlagos érintett létszám (fő)	-	-	-	-	-	-
Gumiipar						
Gazdálkodó szervezetek megoszlása (%)	16,7	6,7	13,3	6,7	6,7	20,0
Átlagos érintett létszám (fő)	-	-	-	-	-	-
Gyógyszeripar						
Gazdálkodó szervezetek megoszlása (%)	13,3	6,7	6,7	13,3	-	13,3
Átlagos érintett létszám (fő)	-	-	-	-	-	-
Vegyipar						
Gazdálkodó szervezetek megoszlása (%)	10,0	3,3	20,0	6,7	3,3	23,3
Átlagos érintett létszám (fő)	-	-	-	-	-	-
Mindösszesen:						
Gazdálkodó szervezetek megoszlása (%)	40,0	20,0	40,0	26,7	13,3	60,0
Átlagos érintett létszám (fő)	-	-	-	-	-	-

A fenti táblázat hiányos, mert a választ adó gazdálkodó szervezetek közel a fele nem jelölte meg, illetve nem adta meg a statisztikai állományi létszámváltozásban érintettek számát, csak a tendenciát jelezte. Így az átlagos érintett létszám nem értelmezhető, tehát csak a munkaerőpiaci mozgások arányai által jelezhető a változások tendenciája.

A táblázat adataiból látható, hogy a 2005-ben a foglalkoztatottak számának csökkenése összességében a cégek egyötödére jellemző. Az előrejelzések szerint ez a tendencia 2006-ban is folytatódik, de mérsékeltebb ütemben.

A válaszadó Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó cégek 2005-ben összességében létszámfelvevők. Ugyanakkor 2006-ban mérséklődhet a foglalkoztatotti létszám emelkedése.

4. A munkaerőpiaci folyamatok vállalati létszámnagyság szerinti elemzése

A magyar gazdaság utóbbi másfél évtizedben zajló átalakulásának, illetve gazdasági folyamatainak fontos jellemzője a gazdasági szervezetek dekoncentrációja. A kevés nagy létszámú és nagy állótökével rendelkező vállalat helyett sok közepes és még több kis létszámú cég jött létre. Ezért is fontos annak külön vizsgálata, hogy a gazdálkodó szervezetek létszámnagyság szerinti csoportjai mutatnak-e eltérő jellemzőket. ezen kívül természetesen általános gazdaság- és foglalkoztatás-politikai célok is indokolják a létszámnagyság szerinti elemzést.

A fentiek értelemszerűen igazak a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatokra, alágazatokra, illetve azok cégeire is.

4.1 A munkaerőpiaci mozgások egyenlege a gazdasági szervezetek szintjén létszámnagyság-kategóriák szerint

Létszám-nagyság (fő)	Nő		Csökken		Változatlan	
	statisztikai állományi létszám					
	érintett gazdasági szervezet (%)	átlagos érintett létszám (fő)	érintett gazdasági szervezet (%)	átlagos érintett létszám (fő)	érintett gazdasági szervezet (%)	átlagos érintett létszám (fő)
2 0 0 5.						
>300	23,3	-	6,7	-	23,3	-
101-300	16,7	-	6,7	-	13,3	-
51-100	-	-	-	-	6,7	-
<51	-	-	-	-	6,7	-

2006.						
>300	20,0	-	6,7	-	20,0	-
101-300	3,3	-	6,7	-	23,3	-
51-100	-	-	-	-	13,3	-
<51	3,3	-	-	-	3,3	-

A munkaerőpiaci mozgások vállalati létszámnagyság-kategóriakénti vizsgálata megmutatja, hogy mennyire homogének a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, alágazatok szintjén a folyamatok.

Az átlagos érintett létszám az előző pontban leírtak szerint itt sem értelmezhető.

1.) A különböző létszámnagyságú cégek munkaerő-gazdálkodásának egyik jellegzetes vonása, hogy a létszámnövelő cégek aránya a nagyobb létszámú gazdálkodó szervezetekre jellemző több mint 20%.

2005. évben a 100 főnél többet foglalkoztató szervezetek 40%-a létszámfelvevő, közel 50%-a változatlan létszámmal működik és a többi a létszámcsökkenést jelzők (~10%) aránya.

2.) 2006 évre vonatkozó előrejelzés alapján összességében az 51-100 fős létszámnagyság vállalatszoport kivételével, mindegyik létszámnagyság szerint képzett vállalati csoportban létszámnövekedésre számítanak a menedzserek, igaz mérsékeltébb ütemben, mint 2005-ben.

5. Vállalati szintű létszám-gazdálkodás tulajdoni hányad szerinti bontásban

Az adatgyűjtés azt mutatja, hogy a munkaerő-forgalomban a külföldi érdekeltségű gazdasági szervezetek intenzívebben vesznek részt, mint a hazaiak.

A multinacionális vállalatok között (500 főnél többet foglalkoztató többségi tulajdonban lévő) a legmagasabb azok aránya, amelyek a vizsgált két éves periódusban munkaerőt vesznek fel, illetve az elbocsátást tervező cégek között is ők képviselik a legmagasabb arányt.

A magas arányok miatt egyértelmű, hogy egy jelentős részük a létszámfelvételen és az elbocsátásban is érdekelt. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy bár a felvételi számok meghaladják az elbocsátást tervező cégek arányát azonban ezekben a vállalati akciókban szereplő átlagos létszámok szignifikánsan eltérnek egymástól (a ~50%-os válaszból következően). Ez a gazdasági tevékenységek természetéből és a piaci viszonyok jellegéből adódik, nevezetesen a termelés felfutása általában lassú, folyamatos létszámbővüléssel

valósul meg, míg a termelés visszafogása, vagy átszervezése, főképp pedig leépítése egyszerre nagyobb létszám-mozgásokkal jár együtt.

Ezért a felvételi és elbocsátási szándékok egymáshoz viszonyított aránya a felvételi szándékok túlsúlya ellenére sem jelent egyértelmű létszám-bővülést, nem beszélve arról, hogy a vállalatok által kezdeményezett létszám-mozgásokon felül figyelembe kell venni a természetes fogyást, valamint a munkavállalók által kezdeményezett létszám-változásokat is. Elsősorban a nehéz gazdasági helyzetbe került vállalatoknál jellemző, hogy a munkavállalók egy része igyekszik idejekorán elhagyni a céget.

5.1 A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó gazdálkodó szervezetek munkaerő-gazdálkodásának intenzitása a tulajdoni hányad alapján képzett vállalatcsoportban

Vállalati munkaerő-gazdálkodás jellege	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar	Multinacionális vállalat*
2005.					
Felvesz	26,7	13,3	3,3	10,0	23,3
Elbocsát	3,3	3,3	6,7	3,3	3,3
Létszám-csökkenés történik	3,3	3,3	-	-	-
Elbocsátás és/vagy létszám-csökkenés	-	-	-	6,7	3,3
2006.					
Felvesz	16,7	13,3	-	3,3	6,7
Elbocsát	6,7	3,3	3,3	3,3	-
Létszám-csökkenés történik	3,3	-	3,3	-	-
Elbocsátás és/vagy létszám-csökkenés	-	-	-	-	3,3

* 500 főnél többet foglalkoztató, többségi külföldi tulajdonban lévő.

Figyelmet érdemel, hogy a 2005. évi munkaerő-felvételt jelző gazdálkodó szervezetek közül közel fele multinacionális cég, szemben a makroszintű adatokkal, ahol a multinacionális cégek között a többi vállalatcsoporthoz képest több mint kétszerese az aránya azoknak a gazdálkodóknak, amelyek elbocsátást terveznek.

A gazdálkodás körülményeinek vizsgálatánál láttuk, hogy a külföldi érdekeltség arányának emelkedésével párhuzamosan jobbak a cégek gazdasági mutatói,

erősebbek piaci pozíciói, és stabilabbak üzleti kapcsolatai. A vállalati létszámgazdálkodást tekintve ennek megfelelő képet kapunk a külföldi tulajdonú hányad növekedésével arányosan emelkedik azon cégek aránya, amelyek expanzív munkaerő-gazdálkodást folytatnak, azaz a statisztikai állományi létszámuk növelését tervezik. Ez mindkét vizsgált évben is megfigyelhető volt, így általános jelenségként értelmezhetjük.

5.2 A statisztikai állományi létszám változása a tulajdoni hányad alapján képzett vállalatcsoportban

Statisztikai állományi létszám változása	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar	Multinacionális vállalatok*
2005.					
Nő	26,7	3,3	3,3	6,7	23,3
Változatlan marad	6,7	10,0	6,7	10,0	6,7
Csökken	6,7	-	-	6,7	-
2006.					
Nő	16,7	10,0	-	-	6,7
Változatlan marad	10,0	10,0	3,3	13,3	-
Csökken	3,3	-	-	3,3	3,3

* 500 főnél többet foglalkoztató, többségi külföldi tulajdonban lévő

A 2006-ra vonatkozó vállalati várakozások alapján az előzőekben láttuk, hogy a többségi külföldi tulajdonú cégek között volt a legmagasabb az aránya azoknak a vállalatoknak, amelyek létszámfelvétellel számoltak. Másfelől esetünkben a legnagyobb azon gazdálkodók részaránya is, amelyeknél növekedni fog az átlagos statisztikai létszám.

Látható, hogy a többségi külföldi tulajdonú vállalatoknál magas azon cégek aránya, ahol a vezetői várakozások szerint nőni fog az átlagos statisztikai állományi létszám. Azonban ebben a vállalati körben is az figyelhető meg, hogy a növekedéssel számoló cégek aránya magasabb azoknál, ahol várhatóan a foglalkoztatottak száma csökken. Ezzel együtt valamennyi tulajdoni hányad

alapján képzett vállalatcsoportban a gazdálkodó szervezetek döntő többségének munkerő-gadálkodását a stabilitás jellemzi 2006-ban is, azaz többségben vannak a létszámösvülést prognosztizálók a csökkenést előrejelző gazdasági szervezetekhez képest.

Az alábbi táblázat a munkáltatók által egyoldalúan kezdeményezett létszámmozgásokat jelzi.

5.3 A munkaerő-forgalom gazdálkodói szintű intenzitása a tulajdoni hányad alapján képzett vállalatcsoportokban

Vállalati munkaerő-gazdálkodás jellege	100% külföldi	Többségi külföldi	Kisebbségi külföldi	100% magyar	Multinacionális vállalatok*
2005.					
Csak felvesz	23,3	6,7	-	6,7	16,7
Csak elbocsát	3,3	3,3	3,3	3,3	-
Felvesz és elbocsát	3,3	3,3	3,3	-	3,3
2006.					
Csak felvesz	13,3	10,0	-	3,3	3,3
Csak elbocsát	-	3,3	-	3,3	-
Felvesz és elbocsát	3,3	3,3	3,3	-	3,3

* 500 főnél többet foglalkoztató, többségi külföldi tulajdonban lévő

A multinacionális vállalatok között szembetűnő, hogy egyoldalúan csak elbocsátást nem hajtanak végre. Mindkét elvire érvényes, hogy párhuzamosan terveznek felvételt és elbocsátást egy adott időintervallumon belül. Ez elsősorban a piaci igényekhez való rugalmas szerkezetváltásra utal, illetve részben minőségi munkaerő-cserét valószínűsít. A külföldi tőke szerepe egyértelműen kirajzolódik a gazdaság szerkezetátalakításában és az ehhez kapcsolódó munkaerőpiaci változásokban.

IV. Vállalati munkaerőgazdálkodás

1. Tartós munkaerőhiány

A megkérdezett gazdálkodó szervezetek 13,3%-a jelezte, hogy vannak olyan munkaerőigényei, amelyeket hosszabb idő óta nem képes kielégíteni. A mintába bekerült cégek összesen 23 betöltetlen álláshelyet jeleztek

A kielégítetlen igények 87%-a szakképzett fizikaira és 13%-a felsőfokú végzettségű szellemiekre irányul. Ez pedig a kereslet-kínálat jelentős szerkezeti eltérésére utal.

A fizikaiaknál hiányszakma a gumigyártó- és feldolgozó, a műanyag-feldolgozó, a gyógyszergyártó és a vegyipari szakmunkás. A felsőfokú végzettségű szellemiek esetében hiányszakma a gépészmérnök, vegyészmérnök, kutatóorvos, gyógyszerész.

2. A cégek képzésben, átképzésben és gyakorlati képzésben vállalt szerepe

A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatokban, alágazatokban működő és választ adó gazdálkodó szervezeteknek 50%-ánál folyt 2005 őszén bármiféle képzés vagy átképzés. Az alumíniumiparban mindössze 3,3%-ot, a gumiipari cégeknél 13,3%-ot, a gyógyszeripari és vegyipari cégeknél 16,7%-ot tett ki mindkét esetben a cégek aránya.

A szakmunkástanulók gyakorlati képzésére a gazdálkodó szervezetek 13,3%-a biztosított lehetőséget, elsősorban a 300 fő felett foglalkoztató létszámnagyság kategóriában lévő vállalatok.

3. A pályakezdők foglalkoztatásával kapcsolatos vállalati szándékok

A Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, alágazatok munkaadóit megkérdeztem, hogy kívánnak-e pályakezdő fiatalokat felvenni. A kérdésre részletesebb választ kértem 2005. évre, a tevékenységi főcsoportonkénti igények nagyságát is megkérdezve. 2006 évre vonatkozóan csak azt tudakoltam, ugyancsak tevékenységi főcsoportonként, hogy tervezik-e pályakezdők felvételét. A helyzetet az alábbi táblázat mutatja be.

3.1 A pályakezdők felvételével kapcsolatos szándékok

Szakágazat, alágazat	2005.		2006.	
	igen	nem	igen	nem
Alumíniumipar	3,3	-	3,3	-
Gumiipar	20,0	13,3	23,3	13,3
Gyógyszeripar	20,0	6,7	20,0	6,7
Vegyipar	26,7	10,0	13,3	20,0
Összesen	70,0	30,0	60,0	40,0

A 2005-ös évben viszonylag magas azoknak a munkaadóknak az aránya (70%), amelyek pályakezdőket is felvonnának. A 2006-ra vonatkozó előrejelzés 10%-os csökkenést prognosztizál az ez évihez képest.

A tevékenységi főcsoportonkénti igények összesítéséből az derül ki, hogy a Vegyipari Ágazati Párbeszéd Bizottsághoz tartozó ágazatok, alágazatok cégei 2005-ben 116 fő pályakezdőt, 2006-ban pedig 161 fő pályakezdőt foglalkoztatnak. Tehát a 10%-os aránycsökkenés ellenére 2006-ban 45 fő pályakezdővel többet szándékoznak foglalkoztatni, mint ez évben.

A kapott válaszok alapján azt valószínűsítem, hogy a következő években legalább is nem romlik tovább a pályakezdő fiatalok helyzete.

Budapest, 2005. december.

Tóth Mihály